

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

březen 2020

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

celým světem hýbalo v měsíci únoru téma nákazy koronavirem. Za žádnou cenu se nechci připojovat k mainstreamovému vodopádu informací a zpráv zavánějících poplašností. Ani se nechci pouštět do diskuzí, zda se máme bát, či nikoli. Věřím, že nepokřivený názor si část z nás udělat dokáže. Vlastně jsem do komentáře k tomuto tématu ani nechtěl zabředávat. Vše

podstatné již někde zaznělo. Bohužel nešlo si nepovšimnout, jakých absurdních obrátek informační tok kolem rizik choroby nabírá. A to je věc, které bych se rád na okamžik věnoval. Žijeme v době médií. Doposud nikdy se zprávy nešířily tak rychle a v takových objemech, jako je tomu dnes. Na druhou stranu jsme sami sebe prostřednictvím médií polapili do pasti všeobjímajícího strachu. Strach dnes prodává - výtisky novin, čtenost článků na internetu, diváckou sledovanost. Krade nám čistý rozum. Zbavuje nás zdravého úsudku

plynouceho z dostatečného množství informací. Dělá z nás bytosti slepě napodobující ostatní a zároveň myslící jen na sebe. Těžko odhadovat, jaké mechanismy naší psyché se na tom všem podílejí. Máme všeho dostatek, a tudíž se nezabýváme ničím podstatným? Vypíná nás současná nákupní doba, ve které

postačuje povrchní uvažování? Trefné zamyšlení nabízí např. článek v Deníku Referendum [zde](#). V duchu se pak sám sebe ptám - jak by to vypadalo v ulicích, kdyby se skutečně přihodilo něco vážného? Jak by probíhala opravdová krize zdrojů, když nenápadná a zbytečná pobídka v médiích o zásobování se potravinami strhne vlnu hysterie končící takřka rabováním regálů našich supermarketů? Z toho pocitu, jak snadno je dnes možné přinutit značnou část společnosti k iracionálnímu chování, běhá mráz po zádech.

Doufejme, že až přijde následující nová vlna strachu, už budeme lépe vědět, jak s ní zacházet. Hezké předjaří, váš Kompost. -jj-

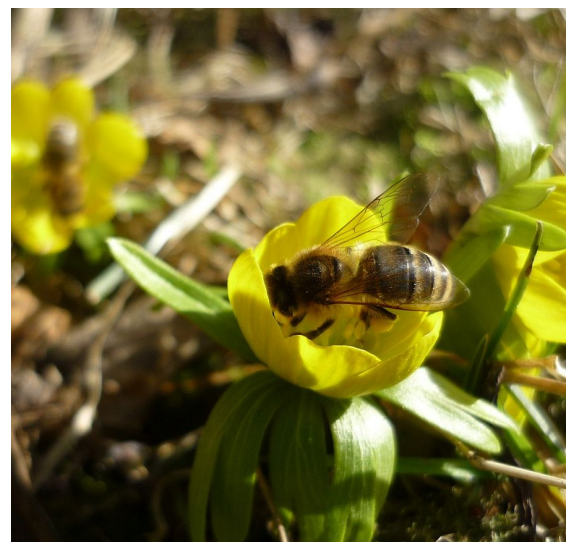

Foto Jiří Wagner

Z obsahu tohoto čísla:

Uklidíme Česko - tentokrát na Orlíku.....	2
Biouhlířství.....	3
Otrávenou krajinu nechceme.....	4
Přijďte chránit obojživelníky.....	5
Lohák, velikonoční jablko.....	6
Urbex - Místa, která si příroda bere.....	7
Šlápněte s námi znovu do pedálů.....	8
Světlo na konci železničního tunelu.....	9
Recyklotoč.....	9
Člunotvárník čtveroskrvný.....	10
Největší problém - sucho hydrologické!.....	10
Večer s dokumentem - 73. díl.....	11
Walden aneb život v lesích.....	15
Kdepak jsou lesy mých mladých let?.....	16
Šumava v podání známého neznámého.....	16
Březnová krajina Jirky Wagnera.....	17
„...Co je bez chvění...“.....	17
Poděkování panu Kohákovi.....	18
Jídlo jako dárek.....	19

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Ohlédnutí

Uklidíme Česko - tentokrát na Orlíku

Až budeme někdy v budoucnosti vzpomínat na zimu 2019/2020, myslím, že si spousta lidí z našich končin vybaví Orlickou přehradu s obnaženými břehy a odhalenými poklady všeho možného druhu. Někdo se jezdil podívat na krajinu, která se na čas trochu podobala té původní, před vybudováním přehradní nádrže, někdo byl zvědavý na zbytky staveb, někdo hledal zajímavé předměty nahromaděné na dně.

Jak moc to bylo lákavé, to jsme s mým mužem Vildou viděli v sobotu 21. 1., kdy jsme pozvali zájemce z řad veřejnosti na výlet do okolí Podolského mostu a sešlo se nás 53 (viz zápis [zde](#)). Pro nás ale byly cesty na Orlík spojeny hlavně s ochrannářskými činnostmi. V listopadu to byl transfer vodních měkkýšů (blíže viz [zde](#)), v sobotu 15. 2. akce v rámci kampaně Uklidíme Česko zaměřená na sběr odpadků v místech, která se už pomalu začínají znovu zaplavovat. Přihlásili jsme se na základě výzvy ústředí ČSOP také a z nabízených míst jsme si vybrali lokalitu poblíž Svaté Anny.

Už předem bylo znát, že je vše pečlivě promyšleno a připraveno. Přišly nám podrobné pokyny, podle kterých jsme pak snadno našli středisko Českého rybářského svazu Štědrónín a setkali jsme se s dalšími asi 30 dobrovolníky. Byli jsme přivítáni zástupci ČRS, Povodí Vltavy a ČSOP, dostali jsme potíštěné pytle z rozložitelného materiálu, a kdo chtěl, mohl si vzít i rukavice a do zásoby teplý čaj a svačinu. Rozdělili jsme se a někdo zůstal na místě (např. i my s Vildou), někdo se svezl lodí do zátoky.

Foto -ah-

Po vlhkých, větrných dnech jsme byli vybavení na další podobný (a byli bychom déšť přijali v dobrém, protože vláhly je zapotřebí), ale za chvíli nám začalo být horko. Počasí se totiž změnilo na takřka jarní a vypadalo to, jako by se slunce také chtělo čišťení břehů zúčastnit. Příčinnivě nám nasvěcovalo tu takřka neviditelný vlasec, tu třpytivý střep nebo barevný obal od nějakého pamlsku a jiné "poklady", jinde zase nepoškozené lastury škeblí a velevrubů. Ty hezčí jsme schovávali, protože pan kastelán z krumlovského zámku o ně poprosil za účelem výzdoby jedné z rekonstruovaných kaplí.

Z dálky vypadaly písky, suť i skalky na břehu celkem čistě. Při bližším zkoumání ale toho bylo ke sbírání plno. Stačilo se pořádně dívat, co kde vyčuhuje. Jako když na mořské pobřeží při odlivu přiletí ptáci a vyklubávají všelijakou žoužel schovanou větší částí těla v písku a ve šterbinách. Říkali jsme si, co za kuriozity pak v závěru bude asi tak kdo hlásit a čím přispějeme my sami. Podobných prací jsme se zúčastnili už mockrát a máme v paměti například sklenici se zmijí naloženou v lihu (poblíž pískovny V Holí) nebo rozbitý stolec i se sedátkem, polštářkem, slunečníkem a termoskou (nad Starou řekou). Orlík byl v tomhle směru chudý (nebo už vysbíraný od zvědavců?), což bylo ostatně dobře. Doslechli jsme se ale, že na přítocích to vypadá hůř. Rybáři lákající kořist na krmení tam nechávají po sobě kyblíky a je tam jeden vedle druhého, do toho je přimíchaný ještě další nepořádek od turistů a ani se tam nedá kvůli zrádnému bahnu dost dobře uklízet...

Kolem poledne už byly na místě srazu nahromaděny pytle s mnoha kilogramy harampádí, povídalo se a někdo se už i loučil a odjížděl. My jsme se zastavili s Petrem Stýblem z ústředí ČSOP a měli jsme radost, že se po čase zase jednou vidíme. Přátelská atmosféra ale byla všeobecná, ať už se účastníci z dřívějších znali, nebo ne. To je na podobných akcích asi to nejhezčí. Plánoval se už i další úklid, který má být ještě vyhlášen, a protože ne každý se musel rychle vrátit domů, byli jsme ujištěni, že můžeme kdekoliv po cestě ještě sbírat a dát pak vědět, kde jsou pytle připraveny k odvozu. Podle toho jsme se zařídili i my a při návratu domů jsme slezli od silnice k naší milé Otavě ještě i pod Zvíkovským mostem. Kromě spousty odpadků jsme tam objevili i dvě pneumatiky, a tak bylo zase co dělat. Měli jsme štěstí, že kolem zrovna jela obslužná loď - mohli jsme si na ni zamávat a všechno předat. Pracovníci Povodí Vltavy nám ochotně pomohli s přesunem.

Těšíme se, až o tom budeme vyprávět našim malým vnoučátkům. Nakreslíme jim tři spojená plavidla, malý bagřík na tom prostředním na nakládání, partu chlapíků, kteří si touhle prací možná plní své klukovské sny - a na břehu nás dva, jak se s nimi loučíme. Bylo by hezké se zase někdy potkat. A ještě hezčí by bylo, kdyby vymizela lenost a lhostejnost a s ní i ty tuny zbytečně odhozených věcí a spláchnutých chemikálií. Kdyby se chodilo kolem vody

pěšky a hladinu by brázdily převážně jen loďky poháněné vesly nebo pádly. Kdyby všichni dospělí i děti byli Otavě a ostatním tokům víc vděční za všechno, co od nich s takovou samozřejmostí přijímají. Při úklidové akci jsme my lidi vypadali jako pomocníci, ale přece ve skutečnosti je to řeka, kdo pomáhá nám a na kom jsme vysloveně závislí. Je opravdu tak těžké si tohle uvědomovat a snažit se chovat podle toho? **-ah-**

Překopávky

Biouhlířství

Máloco obohatilo můj vnitřní i vnější život tak silně jako půl roku života v Indii. Je tomu 20 let a na hmotné úrovni po něm zůstala už asi jen archivovaná zpáteční letenka a s ní tuna oxidu uhličitého v atmosféře. Je čas, aby se i ona vrátila, odkud přišla. Jak na to? Abych se mohl podívat slečně Thunbergové zpřímá do očí, byl jsem nucen opustit vidinu snadného a levného odpustku, nebo chcete-li offsetu. Například vysazení nebo zaplacení vysazení stromu. Položiv si ruku na srdce, stal jsem se biouhlířem.

Těžko bychom hledali nedocenenější prvek, než je uhlík. Jako jediný svými vlastnostmi umožňuje organický život. Veškerá živá hmota na Zemi, lidské tělo nevyjímaje, je složena z vody a sloučenin uhlíku. Je proto s podivem, jak málo je význam uhlíku zakořeněn v obecném povědomí. Jisté rehabilitace se mu dostává v plynné formě, kdy ho bereme v potaz jako oxid uhličitý (CO₂), který spolu s dalšími plyny vytváří v atmosféře skleníkový efekt. Díky němu na Zemi neumrzeme. V posledních letech jsme také zaregistrovali změny klimatu, včetně rizika, že dalším chrlením CO₂ se zde můžeme naopak uvařit.

Nejúčinnější obranou proti zvyšování teploty vlivem skleníkových plynů je přestat je do atmosféry bezuzdně vypouštět. To je ovšem velmi nepopulární řešení, a tak se raději poohlížíme po technologických možnostech. V různých částech světa jsou zprovožována různá velkokapacitní zařízení na odchyt a ukládání CO₂, spojená s kontroverzemi zejména ohledně negativních externalit. Společensky nejpříznivěji vnímaným řešením je proto zřejmě již zmíněná výsadba stromků. Strom během 100 let svého života pohltí při fotosyntéze cca 1 tunu CO₂. Průměrně za tutéž dobu za sebou 1 Čech zanechá 1200 vyemitovaných tun a celé lidstvo zhruba 1 tera tunu (milion krát milion tun CO₂). Co je však málo známou okolností i mezi veřejností obeznámenou s problematikou klimatických změn, že naprostá většina uhlíku pohlcená stromem se po jeho skonu, při tlení či pálení, dřívě či trochu později spojí s kyslíkem a uletí do povětří opět jako CO₂. Výjimkou je rozklad bez přístupu vzduchu.

Jsou zde však možnosti, jak uhlík dlouhodobě paralyzovat v pevném skupenství, a tedy mimo atmosféru. Například výroba biouhlu zuhelnatěním biomasy. Biouhel vyrobený ze dřeva je v podstatě totéž, co dřevěné uhlí, které známe z naší historie vyráběné v milířích (viz. Pyšná princezna) pro použití např. v kovářských výhních, nebo ze současnosti, používané na gril (dovážené často z tropických pralesů). Rozdíl je ale v použití produktu.

Foto Tomáš Hauser

A nyní přichází další pointa. Biouhel není určen ke spálení, kterým by se uhlík opět sloučil s kyslíkem na CO₂. Biouhel se použije jako podpurná půdní látka. Zaorá se do pole v koncentraci ideálně kolem 10 % objemu, případně se přihodí k vysazovaným stromkům apod. A to proto, že jeho přítomnost v půdě, jejíž stav v ČR někteří považují za větší průšvih než změny klimatu, má blahodárné účinky. Biouhel zadržuje vodu, provzdušňuje půdu, váže živiny (klesá potřeba aplikace hnojiv), je vyhledávaným domovem mikroorganismů, které dělají půdu úrodnou, pomáhá proti erozi, odkyseluje. Objem úrody roste, městská zeleň se drží při životě. Biouhel vyráběný z větví listnáčů vydrží v půdě tisíce let. Je tak řešením, které má přesah nejen do sedmé, ale nejméně do padesáté generace. Pod názvem dřevěné uhlí je již v ÚKZÚZ schválen pro ekologické zemědělství, v roce 2020 bychom se měli dočkat schválení i pod názvem biouhel. Dalších pětapadesát způsobů využití biouhlu naleznete na www.biouhel.cz.

Nejefektivněji bychom biouhel získávali z konopí, pro jeho hutnou strukturu srovnatelnou se dřevem a mnohonásobně rychlejší růst. Ovšem éra, kdy jsme byli konopářskou velmocí, je pryč (před 65 lety jsme na příkaz z Moskvy nahradili konopí lnem) a pazdeří je v ČR pro tyto účely nedostatek. Další velmi kvalitní biouhel lze získat ze dřeva tvrdých listnáčů. Lze ho však vyrábět i z jehličnanů (aktuálně se nabízejí větve z kůrovcové těžby) nebo i z keřů, bylin...

Možná si říkáte, že tímto článkem dělám reklamu svému řemeslu. A máte pravdu. Abych tuto troufalost odčinil, dávám rád na vědomí, že výrobu biouhlu zvládne téměř každý sám a zcela gratis. Stačí vám v nej-

jednodušší variantě kupka větví a díra v zemi. V díře budete větve pálit, včas je uhasíte a máte biouhel. Jinou variantou, bližší milíři, je použít sud s proděravělým dnem. Když v něm dřevo řádně vzplane, ucpeme hlinou přívod vzduchu u dna a vršek přiklopíme víkem. Cílem je, aby po ohýnku zbyly černé, pevné a křehké uhlíky, a ne šedý popel. Z 1 m³ volně ložených větví lze vyrobit cca 60 litrů biouhlu. Návody najdete na youtube. Např. pod heslem "Biouhel doma zdarma jednoduše". Před zaipravením do půdy je ještě vhodné biouhel aktivizovat, lidově řečeno nabít. Tedy předem využít absorpčních schopností a z kompostu či jíchy nechat biouhel osídlit mikroorganismy a živinami.

Abychom mohli mít z biouhlu opravdovou ekologickou radost, měli bychom dodržovat pár zásad. Zejména pálit lokální biomasu, čili např. větve z prořezávky stromů na zahradě či v obci a také pak biouhel použít v místě výroby. Přece jen kilometr jízdy osobním autem do ovzduší vyšle dalších cca 150 g CO₂. Dále pak je dobré pálit biouhel z odpadních větví, nikoli cíleně pěstovat biomasu na pálení. Určitě je vhodné udržet výrobu v rozumném měřítku a např. nevyvézt z lesa veškerou biomasu a s ní i živiny. Emise CO₂ jsou jen jednou z mnoha trhlin kolabujícího ekosystému a musíme být obezřetní, abychom při jejím látání nepotrhlali systém na druhém konci.

Skeptik může namítnout, že i šetrné pálení biouhlu za sebou zanechává ekologickou stopu. Je to tak. Kromě zmíněné dopravy materiálu totiž při výrobě biouhlu mohou (podle způsobu výroby) vznikat a unikat nežádoucí plynná či kapalná rezidua, a to včetně CO₂. Tuto píhu na kráse celého procesu lze ale při troše dobré vůle vyretušovat až pod práh zanedbatelnosti. Například pálením dostatečně suchých větví v dostatečném žáru.

Foto Tomáš Hauser

Biouhlířství v dobrých rukách je tedy skvělým nástrojem ochrany klimatu i revitalizace zemědělských půd. V Česku je to však sotva se rodící obor, který provozuje jen několik jedinců. V některých jiných státech (tradičně pionýrských jako Německo, Švédsko...) jsou napřed, ale obecně se vyrobí biouhlíku žalostně málo. Považte jen, že k vlastní uhlíkové neutralitě bychom měli každý mít na konci roku za sebou asi 60 sudů biouhlíku.

Není času nazbyt a vize rozvoje biouhlířství má jasný směr: Použití biouhlu se stane běžnou součástí zemědělské a zahradnické praxe. Pece na výrobu si pořídí obce a hospodáři, případně je budou sdílet sousedé, budou vznikat půjčovny pecí. Jiní si osvojí výrobu bez použití pece. Vznikne síť biouhlířů, aby všichni, kdo nemají možnost či zájem o samovýrobu, měli lokální kvalitní zdroj.

Další cestou mohou být i velkokapacitní linky na výrobu biouhlu. Nepochybně se budou rychlostí výroby blížit rychlosti antropogenních emisí spíše než drobní výrobci. Nevýhodou velkokapacitních zařízení ale je, že potřebují rychlý přísun velkého množství biomasy. Nesou tak riziko, že stane-li se vedoucím linky spíše obchodník než zapálený ochránce životního prostředí, budou za výrobou biouhlu schované tisíce kilometrů najetých kamionů, zplundrované lesy, závadné vstupní suroviny apod. Paralelně se nabízí otázka zavedení dotací, které mohou buď přenést biouhlířství z fáze průkopnické do hlavního proudu, anebo si nějaký šikula na čerpání vybuduje uhlíkové impérium a naplní všechna rizika. Tato hrozba se ostatně vznáší nad každým ekologickým opatřením, které se ukáže či stane výnosným...

Kdo nemá uhlík jak vyrobit, či kam uložit, tomu zbývá ještě možnost férového offsetu, neboli vyrovnání. Ta možnost je již nyní v provozu a nabízí ji oficiálně např. nadační fond Biochar foundation. Kdybych se nestal biouhlířem, mohl jsem si skrze tento fond alespoň zaplatit skutečné uložení té své tuny zpátky tam, kam patří. A s ní další a další tuny CO₂, které jsem kdy protopil, projedil, projedl...

Stále tedy platí, že nejsnazším způsobem, jak mít uhlík uložený pod zemí, je od něj dát ruce pryč a prostě v ní ten zbývající ponechat. **Tomáš Hauser, biouhlir@seznam.cz**

Otrávenou krajinu nechceme - Občanské hlídky

O problematice jedu Stutox II jsme se poprvé dozvěděli minulý rok v létě. Tehdy jsme se vraceli z Rumunska, kde jsme natáčeli v prostředí karpatské divočiny v rámci našeho výchovně-vzdělávacího programu Nejbohatší ekosystémy planety Země (NEPZ). Zdálo se nám naprosto nepředstavitelné, že by měla českou krajinu pohltit vlna legálního trávení zvířat a že by se mělo proti přemnoženým hlodavcům zasahovat tak drsným způsobem. Cítili jsme vnitřní potřebu se k této situaci nějak vyjádřit (jménem naší neziskové organizace Prales dětem), ale také do toho nějak efektivně zasáhnout. „Nemůžeme zemědělcům nechat, aby si rozhazovali jedové granule, jak se jim bude zamlouvat“, říkali jsme si.

Úvodem celé této kauzy došlo k několika otrávám divokých zvířat, a to ještě dříve, než stihl kdokoliv zasáhnout. Rozhodnutí Ministerstva zemědělství ČR v čele s ministrem

Tomanem už mělo první “výsledky”. K otravám došlo dokonce i u ohrožených druhů zvířat, jako byli například čápi na Opavsku. Na popud veřejnosti a organizací zabývajících se ochranou přírody se do celé kauzy zapojilo též Ministerstvo životního prostředí, a nakonec se podařilo plošnou aplikaci jedu Stutox II zastavit a tento rodenticid se mohl aplikovat pouze do hraboších nor, nikoliv plošně. „Ale jak to na těch polích bude ve skutečnosti vypadat? Budou to dodržovat všichni zemědělci?“

To jsme se pak rozhodli zjistit na vlastní oči a na základě toho vznikl koncept našich občanských hlídek proti jedům v krajině. Činnost takových hlídek, které se skládají především z dobrovolníků, byla původně zaměřená na vyhledávání granulátu jedu Stutox II v nejkrizovějších oblastech (Vysočina a jižní Morava), a pokud došlo k nalezení tohoto granulátu, byla kontrolována jeho aplikace. A případů, kdy se granule povalovaly volně po poli mezi mrtvými hraboši, a to v naprosto nepřiměřeném množství, bylo hned několik. Z každé takové hlídky následně vznikl detailní a jasně strukturovaný report, který jsme vždy odeslali České společnosti ornitologické (ČSO). S jejími zaměstnanci - konkrétně s Klárou Hlubockou - jsme byli během hlídek neustále v kontaktu, abychom s ní mohli konzultovat případné nálezy, mezi které za celou dobu hlídek patří například kadávery zajíců, hrabošů, jedna mrtvá káně a spousta míst, kde byl jed aplikován zakázaným způsobem. Nálezy tedy byly více než šokující. V okolí Třebíče dokonce požádaly o aplikaci jedu i Lesy ČR. Na jižní Moravě v okolí Znojma či Veselí nad Moravou byla špatná aplikace Stutoxu II zaznamenána několikrát. Na polích patřících firmě Zemagro byla nalezena i mrtvá káně, u které byly patrné známky otravy. Na Opavsku se pak náš tým zabýval otravou čtyřletého psa. Na sociálních sítích náhle začalo přibývat nejrůznějších informací o otravách domácích zvířat.

Foto archiv spolku Prales dětem

Naši hlídaři procházejí školeními, učí se komunikovat, zpracovávat reporty a podobně. Důležitou součástí těchto hlídek je samozřejmě i osvěta o této problematice mezi lidmi. Spolupracujeme s ČSO, jednáme o spolupráci s AOPK a ČIŽP v Havlíčkově Brodě. Zakladatel těchto občanských hlídek - Milan Jeglík - pracoval několik let v řadách kriminální policie, a tak hledáme cestu ke spolupráci i v této oblasti.

Naši hlídaři procházejí školeními, učí se komunikovat, zpracovávat reporty a podobně. Důležitou součástí těchto hlídek je samozřejmě i osvěta o této problematice mezi lidmi. Spolupracujeme s ČSO, jednáme o spolupráci s AOPK a ČIŽP v Havlíčkově Brodě. Zakladatel těchto občanských hlídek - Milan Jeglík - pracoval několik let v řadách kriminální policie, a tak hledáme cestu ke spolupráci i v této oblasti.

Úvodem tohoto měsíce byla bohužel schválena plošná aplikace jedu Stutox II, což nás opět zvedlo ze židle a dalo nám ještě silnější záminku v této hlídkové činnosti pokračovat. V tuto chvíli vyvíjíme a dáváme dohromady další strategii našich hlídek ve spolupráci s ČSO. Je načase, aby lidé a především pak zemědělci pochopili, že není možné plošně trávit krajinu, ve které žijeme a jsme na ní závislí. Celý problém koření v absenci malých šelem a dravců, kteří by jinak do značné míry dokázali počty hrabošů snižovat. Trávení je jen krátkodobé, neefektivní a nešetrné řešení tohoto problému.

Za iniciativu občanských hlídek a Spravedlnosti pro přírodu Jan Suchý

Přijďte chránit obojživelníky

I v letošním roce proběhne u Strakonice již tradiční série akcí na ochranu obojživelníků při jarních migracích za rozmnožováním. Nejbližší činností bude stavba 400 m dlouhých migračních bariér při hlavní Volyňské silnici pod Vlčinami. Všichni, kteří by nám se zásahem chtěli pomoci, jsou vítáni. Na místě se sejdem v sobotu 7. 3. ve 13 hodin (přesná lokace [zde](#)). Uvítáme i pomoc s logistikou akce, případně se nám ozvěte, pokud se na místo nemáte jak dostat. Zkoordinovat se s námi můžete na

Foto -jj-

mailu posta@csop-strakonice.net nebo prostřednictvím [facebookové události](#).

Podle průběhu počasí bude následovat (doufejme, že s nějakým odstupem) přenos obojživelníků do bezpečí. Do každodenních tzv. žabích hlídek na třech lokalitách u Strakonice se může zapojit prakticky kdokoli. Ti z vás, kteří se budou účastnit poprvé, dostanou po předchozí domluvě potřebné informace přímo v terénu při první hlídce. Pro tuto výpomoc nás můžete kontaktovat stejným způsobem, případně na tel. 721 658 244. Koordinace bude probíhat také ve facebookové skupině [Transfer obojživelníků - Strakonicko](#) a na stránce [ČSOP Strakonice](#). Zapojení do uvedených činností je vhodné i pro děti s doprovodem rodičů. Za každou pomocnou ruku budeme rádi.

-jj-

Lohák, velikonoční jablko

Jedna stará lidová pranostika nás ponouká: „Na svatého Řehoře, líný sedlák, který neoře“, jiná však říká: „Březen - na pec si vlezem“. I když nás už slunce za oknem tahá za ruce, jsou dny, kdy je lépe zůstat v teple domova a do ruky si vzít dobrou četbu, třeba zrovna časopis Kompost.

V dnešním povídání se podíváme do vojenského újezdu Boletice (VVP Boletice) na Českokrumlovsku. Boletice ležely na významné křižovatce obchodních stezek již kolem 12. století. Před druhou světovou válkou bylo na Boleticku 56 obcí a sídla tu byla rozestata po kopcích až do devítiset metrů. V dlouhém zimním období byly vsi odříznuté sněhovými závějemi od světa, a tak zde obyvatelé byli závislí na tom, co sami vypěstovali. Po roce 1939 byli odtud vystěhováni čeští usedlíci a po roce 1945 zase německé obyvatelstvo. Ovocné stromy, které po nich zůstaly, přežily kruté zimy roku 1942 a 1962, a musí být tedy jednoznačně mrazuvzdorné a nenáročné. Právě proto jsem si Boleticko vybrala jako jednu z hlavních oblastí pro inventarizaci starých ovocných odrůd.

Přestože tady od roku 1945 hospodařili jen vojáci či vojenské lesy a dodnes se většina území využívá vojensky, je na Boleticku nádherná příroda. Smíšené lesy s mýtinami plné zvěře a hub, květnaté stráně

střídané houštinami a bažinami. Většinu míst, kde dříve stála sídla, již příroda pohltila. Je zajímavé vidět, jak už po padesáti letech nezbude po městečku se stovkou domů a více než pěti sty obyvateli téměř žádná památka. Keře a stromy i bez lidské pomoci prorostou bývalými ulicemi, domy, sady, poli... V máji, když jsou ovocné stromy v květu, lze nejnázne poznat, kde byla stavení obklopená ovocnými zahrada-mi. Většinou jsme nacházeli proschlé, od divoké zvěře polámané, mnohdy zplanělé stromy. Plody převážně malé a pokroucené.

Když jsme ale při jedné z návštěv Boleticka vyšli z hustého lesa na jižní svah jednoho kopce v nadmořské výšce 800 m, stanuli jsme v němém úžasu: stavení sice byla rozpadlá a prorostlá stromy, kudy vedly cesty, se dalo poznat díky porostům lísek a jeřábů, které je lemovaly, ale ovocné stromy a zahrady zůstaly bez náletů, zalité sluncem. Stromy, i když s již prohnílymi kmeny, měly stále pěknou korunu a i nyní plodily velké plody, jako by odtud lidé odešli teprve nedávno. Louky zůstaly plné bylin a dalo se i rozpoznat, kde byla kdysi políčka - v zimě byly tyto plochy rozryté od zvěře. Bylo to nádherné místo, ale provádět zde inventarizaci bylo náročné. Jako by nám někdo stále stál za zády a ponoukal: "Toto letní jablko je velmi chutné, ale tahle jabloň je výjimečná, tato je velmi cenná, tu uchovejte

Lohák, foto Dana Kindlmanová

a z této hrušky se dá vyrobit zázračná medicína". Bylo cítit, že zde lidé s drsnou přírodou nebojovali, ale svou vědomou a láskyplnou péčí dokázali zajistit ochranu svým sadům, lukám i polím po mnoho let.

Jabloň, která stála nad touto strání, měla již kmen rozlomený na tři kusy, ale byla obsypaná plody. Tato odrůda Lohák je známá z Rakouska již od poloviny 17. století, kde ji nazývají „Grosser oberösterreichischer Brünnerling“. U nás se jí říká také Dráček (obr. 4), nejspíš kvůli kontrastnímu, výraznému zbarvení slupky. Mně připomíná harmonii jin a jang. Sklízí se v polovině října, konzumní zralosti dosahuje v lednu a vydrží až do května. Podle mé zkušenosti je nejchutnější na Velikonoce - do té doby přijde k chuti jen těm, kdo mají rádi kyselá jablka. Já ji mám nejraději v teplých kompotech. Ani po převaření neztrácí svou barevnost. Na celé této jedné lokalitě, bývalé obce Veselí, se do roku 2010 zachovalo 83 ovocných stromů, z toho 19 různých odrůd. Z většiny stromů jsme odebrali rouby a vypěstovali z nich nové stromečky. Musím také říct, že Vojenské lesy mají velkou zásluhu na tom, že ovocné stromy byly v Boleticích zachráněny a jsou znova vysazovány. Velký genofondový sad můžou návštěvníci Boletic vidět nad silničkou nedaleko Polné.

Kéž bychom se i my naučili pečovat o naši půdu a stromy tak svědomitě a s takovou láskou, jako to uměli naši předkové! **Dana Kindlmanová**

Boletice, foto Dana Kindlmanová

Foto Dana Kindlmanová

Urbex - Místa, která si příroda bere zpět (5.)

Předtím, než v následujících dílech seriálu přistoupím k popisu dalších konkrétních a zajímavých urbexů, dovoluji mi krátkou vsuvku prostřednictvím páteho pokračování. V nejrůznějších příspěvcích o člověkem opuštěných plochách a objektech se můžeme velmi často setkat s pojmem "nová divočina". Svým způsobem se jedná o synonymum zaužívaného označení "urbex", i když novou divočinu můžeme chápat spíše jako přírodní proces, který se v rámci urbexů odehrává. Na toto samotné fascinující divadlo můžeme pohlížet z mnoha různých úhlů pohledu, které se pokusím přiblížit.

Důležitým a mnohdy rozhodujícím faktorem ve smyslu "co bude s urbexem dál" je náhled urbanistů, architektů, úředníků územního plánování a městských zastupitelů, kteří mají v rukách velkou část pozemků z titulu vlastnického nebo regulačního. Jak jsem uváděl v úvodu seriálu, bohužel ještě často převládá v těchto skupinách náhled na urbex jako na něco nepatřičného, něco, co se vymklo kontrole, musí být zkultivováno a navráceno společenskému řádu a systému. Zatím jsme se ještě nenaučili vnímat posturbánní plochy jako plnohodnotnou součást mozaiky městského prostoru nebo jako možnost rozvoje některých netradičních aspektů lidské společnosti.

Velmi zajímavým pohledem je antropologický a archetypální podtext. Ve vnímání nové divočiny člověkem je pravděpodobně vepsán podvědomý strach z divočiny v pravém slova smyslu, a to z dob, kdy pro něj byla zdrojem ohrožení. Lidé tak v určitých fázích svého vývoje začali přetvářet své okolí ani ne tak pro estetický zážitek, ale pro ochranu před nebezpečím. A tento pocit v nich patrně přetrvává i dnes. Na druhou stranu žijeme v době, kdy dochází k určité renesanci vnímání skutečné divočiny. Formou částečného návratu člověkem nekultivovaných částí krajiny alespoň drobně splácíme svůj dluh za ničené životní prostředí. Stejným způsobem bychom mohli přistupovat (a někdy tomu tak i skutečně je) k vnímání nových forem divočiny v městském prostředí - tedy ploch, kde do přírodních pochodů nezasahujeme, ale zkoumáme je, obdivujeme je a necháváme se jimi inspirovat. Samotné pochopení, že nemusíme mít každý metr čtvereční země pod kontrolou, nás může posunout o něco blíže k efektivnější ochraně přírody.

Foto -jj-

Na první pohled by se mohlo zdát, že názor ekologů a ochránců přírody na novou divočinu bude jednoznačný. Ale především v tomto oboru panuje velká rozdílnost různých náhledů. Nejde ani tak o klasické dělení do dvou nesmiřitelných táborů, ale spíše o rozdílné kontexty vnímání. Na jednu stranu je nová divočina vnímána pozitivně jako krajinný prvek v městském prostředí - má zde význam hydrologický, hygienický, mikroklimatický atd. Na druhou stranu je urbex ze své podstaty vhodným biotopem pro invazní druhy rostlin (otázkou zůstává, jak hodně urbexy přispívají k jejich šíření do kultivovaného okolí). Podle striktních hledisek institucionalizované ochrany přírody se ve většině případů nemůže uvažovat ani o vyhlášení urbexu zvláště chráněným územím, protože chybí přesně vymezený předmět ochrany (ohrožený druh rostliny nebo živočicha) - i když výjimky samozřejmě existují.

Ekologický význam urbexových ploch tkví právě ve vytvoření ostrova biodiverzity svého druhu v silně pozměněném městském prostředí a v možnosti studovat přirozené sukcesní pochody na takových územích. Podobný náhled nabízí i oko mnohého botanika. Díky obnaženým plochám s vysokou úživností převažují v nové divočině ruderalní porosty raných sukcesních stádií, které jsou vnímány většinou společností spíše negativně. Stejně tak náletové dřeviny běžných druhů a zmiňované invazní druhy rostlin vyvolávají spíše touhu po zásahu zahradnickou technikou. Botanicky cennými se mohou lokality stát v několika různých případech. Ve chvíli, kdy je plocha rozrůzněna a vytváří např. oligotrofní, suché, vlhké nebo něčím jiným specifikované partie, může hostit i méně běžné nebo ohrožené druhy rostlin. Podobně může fungovat i naplánovaný managementový zásah, který zahýbe s určitým sukcesním stádiem ve prospěch cílových druhů. Často se uvažuje např. nad kultivací jednolitých zarostlých ploch do ostrůvkových formací, které vytvoří osluněné palouky a zároveň celou lokalitu zpřístupní - pohyb lidí pak podobným způsobem brzdí opětovný nástup sukcese.

Zoologický náhled na novou divočinu úzce souvisí s charakterem samotného prostoru. Opět je možné ji vnímat jako životní prostor pro běžné druhy (bažant, zajíc, zpěvné ptactvo...). Avšak v kontextu tristní situace zemědělské krajiny bude tento potenciál rok od roku významnější - mnohé druhy budou využívat urbex jako náhradní biotop za chemií a technikou zničené zemědělské pozemky. Jinak nevzhledné prvky jako deponie písku nebo stavební sutě se za vhodných podmínek mohou stát útočištěm plazů nebo vzácných druhů hmyzu. Podobně pak mokřadní partie, louže nebo drobné tůňky představují nepostradatelný rozmnožovací biotop pro obojživelníky.

V městském prostředí je nedílnou součástí mozaiky náhledů na novou divočinu i sociální aspekt. Častým argumentem pro překlopení urbexů zpět do jejich "kultivované" a "využívané" formy je koncentrace

negativně vnímaných sociálních jevů - bezdomovectví, hromadění odpadu, potenciálně i určité formy kriminality, narkomanie atd. Dalo by se říci, že urbex v tomto smyslu představuje pouze jakýsi katalyzátor uvedených celospolečenských problémů, nikoli jejich příčinu. Je tedy nanejvýše alibistické myslet si, že odstraněním "vhodných podmínek" vymýtíme jev jako takový. Opačným a konstruktivnějším přístupem by mohlo být vnímání nové divočiny jako nástupního prostoru pro jejich efektivní řešení, činnost sociálních pracovníků, neziskových organizací, studium těchto jevů atd.

Samostatnou kapitolou pak je uměleckého ztvárnění urbexových lokalit - ať už ve výtvarné nebo literární oblasti. Novým fenoménem jsou pak postapokalyptické vize, které se staly samostatným subžánrem sci-fi snímků. V nich je urbex velmi často využit jako kulisa prostředí po globální katastrofě, ve kterém přežívá zlomek původního obyvatelstva. *-jj-*

Šlápněte s námi znovu do pedálů s DPNK

O kampani Do práce na kole jste již určitě slyšeli. Pokud ne, můžete si přečíst články z minulého ročníku [zde](#) a [zde](#). Co nás ve druhém ročníku kampaně v květnu čeká?

Určitě bude změna týkající se soutěžních kategorií. V nadcházejícím ročníku se výzva přiblíží původní myšlence – podpoře udržitelné mobility a navracení měst chodcům a cyklistům. V upravených pravidlech je kladen větší důraz na pravidelnost, která se stává hlavní soutěžní kategorií. Výkonnostní jezdci a běžci mohou sbírat kilometry i nadále, nově ale jejich kilometry pomůžou vytipovaným dobročinným projektům. Oni sami už ceny neobdrží.

Novinkou budou i tzv. „sociální body“, za nimiž stojí jednoduchá myšlenka. Mnoho cyklistů a cyklistek jezdí do práce a z práce stejné trasy, jenom s odlišnými časy nebo v souběžných ulicích. Často se bez povšimnutí míjejí. Tyto body vám umožní vyznačit v aplikaci místo a čas na mapě, kde se můžete potkat s ostatními účastníky. Pro městské organizátory budou pak sociální body také jednoduchým nástrojem, kde uspořádat tzv. akce na triko.

Další novinkou budou trička s grafikou od výjimečného výtvarníka a umělce Jaromíra Švejdíka (Jaromír 99, kterého nejspíš budete znát jako spoluautora komiksu Alois Nebel). To se vám to bude jezdit!

Studentská výzva Do školy na kole pokračuje. Novinkou je, že za účast ve výzvě studenti nebudou platit. Ovšem, neobdrží tričko.

Stejně tak jako v minulém ročníku je registrace rozdělena do tří vln. Každá vlna je cenově odstupňována:

1. vlna: 1. 3.–31. 3. 2020 - 290,-
2. vlna: 1. 4.–15. 4. 2020 - 360,-
3. vlna: 16. 4.–30. 4. 2020 - 420,-

Výzva DPNK chce od roku 2019 přispívat k rozvoji cyklistické dopravy ve městech, kde se koná. Tím, že si budete své trasy nahrávat přes některou z aplikací, pomůžete vytipovat slabá místa infrastruktury a oblastí, která by si zasloužila zlepšení či zvýšení bezpečnosti. Loni byly prvním městům poskytnuty tzv. heatmapy, tedy mapy reálného pohybu chodců, běžců a cyklistů. Inspirací byl i skvělý projekt Cycling without age, který šlape už ve 42 zemích, a bude nabídnut i českým seniorům a seniorkám. Především těm, kteří si sami netroufají vyrazit na kole a jejich zdravotní stav a omezená pohyblivost je často limituje v možnosti vypravit se ven. S pomocí aktivních dobrovolníků (piloti a rikši poháněné pedály kola) ale tyto bariéry padají a všichni bez rozdílu věku či zdravotního stavu tak mohou zůstat aktivní a bezpečně se vydat se do města či do přírody. Kterýkoliv z účastníků může start tohoto **projektu podpořit v rámci výkonnostní soutěže**.

Již tradiční soutěž Cyklozaměstnavatel roku bude nově od sezóny 2020 reflektovat strukturu [celoevropské certifikace cyklozaměstnavatele](#). Je to právě evropský standard nově dostupný i pro české firmy, který nastavuje jednotný rámec, skrze který dokážete zhodnotit, jak na tom vaše firma skutečně je.

Připomeňme si, jak soutěž probíhá

Soutěž Do práce na kole startuje každý rok 1. května a končí 31. května. Přihlášený soutěžící během této doby chodí, běhá nebo jezdí na kole do práce a zapisuje si – ideálně každý den – v registračním systému (nebo pomocí aplikace) údaje o učeném přesunu do práce a z práce. Poctivým a úplným zapisováním cest se účastníci automaticky zapojí do soutěží v **pravidelnosti**.

V průběhu kampaně můžete očekávat vyjížďku na kole, akce / slevy na triko (i bez trika, ale s platnou registrací), snídani na triko, vstupy zdarma do fitka. Na závěr kampaně se můžete těšit na vyhlášení výsledků a oceňování soutěžících na závěrečném večírku.

Foto David Tomášek

Pokud byste věděli o někom, kdo by se chtěl aktivně na kampani podílet, financovat či poskytnout dary pro vítěze, určitě nás kontaktujte. **Andrea Sedláčková, městská koordinátorka**

Světlo na konci železničního tunelu

V [předminulém čísle](#) časopisu jsme přinesli hroznou zprávu o reálné a novelou zákona o drahách posvěcené možnosti provádět plošné kácení dřevin v tzv. dopadové vzdálenosti v okolí železničních cest. Co by to mohlo pro statisíce českých stromů znamenat, si asi každý z nás umí domyslet. Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, z. s. (SZKT) přišla v polovině února s alespoň zčásti uklidňující zprávou. Věřme, že situace nebude tak horká, jak se mohla zprvu zdát.

Metodická instrukce MŽP koriguje striktní výklad režimu kácení dřevin u železničních drah!

Od 15. ledna 2020 nabyla účinnosti novela zákona o drahách č. 367/2019 Sb., která v § 10 upravuje režim kácení dřevin u železničních drah a drakonicky označuje všechny dřeviny, které při svém pádu mohou zasáhnout do průjezdného profilu dráhy, za nebezpečné. Hrozí tak plošné kácení dřevin podél železnic, včetně těch, které jsou naprosto zdravé, a k jejich odstranění není žádný důvod. Striktní výklad novely koriguje právě zveřejněná metodická instrukce legislativního odboru a odboru obecné ochrany přírody a krajiny MŽP. Kompetentní orgány ochrany přírody tak v této instrukci získávají oporu, jak postupovat při procesu oznamovacího režimu kácení a jak hájit zájmy stanovené zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Metodická instrukce upozorňuje na to, že při posuzování potřeby kácení je třeba dodržovat ústavní princip proporcionality (poměřovat míru ohrožení zájmu na ochraně zdraví a bezpečnosti cestujících s mírou ohrožení zájmu na ochraně životního prostředí) a ve výkladu se opírá i o rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 1 As 299/2019 – 42 ze dne 18. 12. 2019. NSS v něm mimo jiné konstatoval, že prostá existence stromů určité výšky a dopadové vzdálenosti do dráhy nemůže sama o sobě představovat nebezpečí pro dráhu, pokud

Foto -jj-

správní orgány dostatečně nezkoumaly, zda je nebezpečí pádu těchto stromů do dráhy reálné. Nepostačí pouze hypotetická možnost, že určitý strom by v případě pádu mohl zasáhnout dráhu, třebaže aktuálnímu nebezpečí pádu tohoto stromu nic nenasvědčuje. Nařízení kácení musí být podloženo konkrétními skutkovými zjištěními. Komplexní metodický pokyn, řešící problematiku aplikaci v celé šíři § 8 a § 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOPK“), upravujících povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les a náhradní výsadbu a odvozy, naleznete [zde](#).

Více informací o problematice novely zákona o drahách se můžete dozvědět z investigativního pořadu ČT „Nedej se!“, jehož natáčení se zúčastnila i SZKT. (redakčně upraveno)

Pozn. red.: Obdobným způsobem se vyjadřuje i [tento článek](#) na serveru Ekolist.cz.

Recyklotoč

V sobotu 21. března proběhne ve Strakonících první „RECYKLOTOČ“ - akce zaměřená na recyklaci a znovuvyužití starého oblečení. Hlavní myšlenkou je ukázat lidem, že staré oblečení nemusí končit v popelnici. Že se dá znovu využít.

Foto Štěpánka Seidlová

Těšit se můžete na výměnný bazar oblečení, tzv. swap, a tvořivé textilní dílny s podtitulem „ze starého nové“. Například malování na textil, šití tašek a pytlíčků ze starých oděvů, výroba tkaných koberčků nebo šití šatů na panenky. K tomu přihodíme kupu inspirace na další upcyclační triky. Všechny tvořivé dílny budou zdarma, návštěvníci si můžou sami vyzkoušet různé techniky. Pro odvážnější budou k dispozici i šicí stroje.

Základem akce je výměnný bazar oblečení - lidé mohou přinést oděvy, které už nevyužijí, a jednoduše je darovat do společné „hromady“. Kdokoli si pak může vybrat, co bude chtít, a odnést si to domů. Zcela zdarma a bez omezení. Tj. odnést si můžete věci, i když sami nic na výměnu

nedáte. Poškozené oblečení rozstříháme a látku použijeme na další tvoření. S úpravou nepadnoucích oděvů vám poradí módní návrhářka Petra Kurschová.

V rámci doprovodného programu budeme promítat tematické dokumenty, dozvíte se o důležitosti redukování (nejen) textilního odpadu, o bezobalových nákupech a mnohé další. Můžete si vytvořit vlastní kreativní model a pořídit si fotku ve fotokoutku, připraven bude i herní koutek pro děti i občerstvení. Zlatým hřebem akce bude přednáška Petry Kurschové na téma Udržitelná móda.

Akce bude probíhat od 13 do 17 hod. v prostoru bývalého Fezka, v areálu Na Ostrově č. p. 1415. Hlavním pořadatelem je neformální sdružení ForTomorrow! ve spolupráci se Jsme Strakonice a sociálním podnikem STEJKA, s.r.o. Akce se koná díky finanční podpoře Nadace Via. **Štěpánka Seidlová**

Člunotvárník čtveroskvrnný

Tento nápadně zbarvený brouček s člunkovitým tvarem těla by se měl podle literatury vyskytovat od dubna do října, ale mám několik pozorování v okolí Chanovic z této zimy. Žije především v listnatých lesích pahorkatin a horských oblastí. Brouci se zdržují na starých, plísněmi prorostlých pařezech, pod kůrou, v dutých stromech, v tlejícím listí a na chorošovitých houbách, jen velmi zřídka také na jiných druzích hub. Jsou velcí jen kolem 6 mm. Člunotvárník čtveroskvrnný (*Scaphidium quadrimaculatum*) patří v čeledi drabčíkovitých do podčeledi *Scaphidiinae*, jejíž zástupci jsou tzv. mycetobionti, tzn. jejich život je spojený s houbami, které jsou i jejich potravou. Prvně mám tento druh zaznamenaný 7. 2. 2014, 25. 5. 2016 lezl po zdi chanovického zámku. Fotografie je z 15. února 2020, kdy byl brouček na spodní straně kusu dřeva u hřiště v Chanovicích. **Eva Legátová**

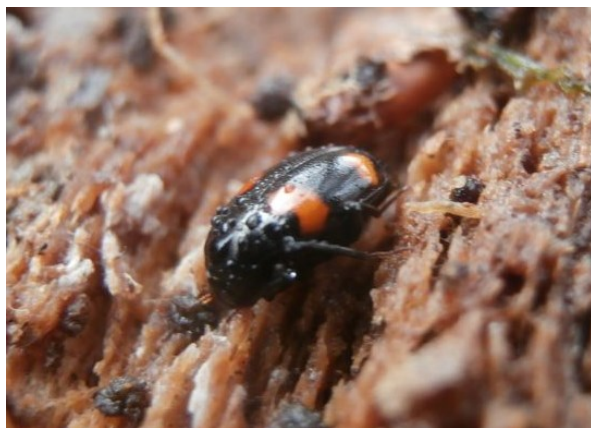

Foto Eva Legátová

Použitá literatura:

ZAHRADNÍK, J.: Brouci (fotografický atlas), Aventinum, Praha, 2008.

Největší problém - sucho hydrologické!

Když v létě 2002 zápasily Čechy s tisíciletou povodní, zejména v povodí Vltavy (vč. Otavy) nikdo nepomyslel, že nebude trvat dlouho - a budeme mít starosti opačné: že se budeme potýkat se suchem. Pravda, klimatologové už od devadesátých let minulého století upozorňovali na zvětšující se výkyvy počasí. Ale všichni jsme si to vykládali spíš jako varování před dalšími povodněmi. Jenomže přišlo sucho!

Deště na začátku února pramen u Sv. Anny trochu oživily, ale i tak je jeho vydatnost stále mimořádně malá. Foto J. Wagner

1996-2013 byl roční průměr srážek 673 mm, pak v letech 2014-2019 činil tento roční průměr jen 546 mm! Úbytek srážek je na první pohled patrný: 127 mm, to znamená 127 litrů vody na každý čtverečný metr ročně, která ubyla. Zemědělské sucho se u nás ve středním Pootaví zatím moc neprojevovalo - i přes úbytek srážek a vzestup letních teplot (větší výpar). Polím i nižší roční srážky ještě jakž takž stačí.

Katastrofální situací - podobně jako v celé ČR - začíná však být úbytek spodních vod

neboli sucho hydrologické. Spodní vody stále klesají, což má dopad nejen na vysychající studně a prameny, ale i na vodní toky. Malé potůčky a potoky vysychají, větší potoky a řeky (Otava, Volyňka) po většinu roku živoří na hranici sucha. Vody ubývá i v rybnících.

Jak závažná je situace, vidíme na vydatnosti pramene u Svaté Anny u Horažďovic. V letech 1996-2013 byla průměrná roční vydatnost tohoto pramene 3,4 l/s. A teď se podíváme na poslední suchá léta:

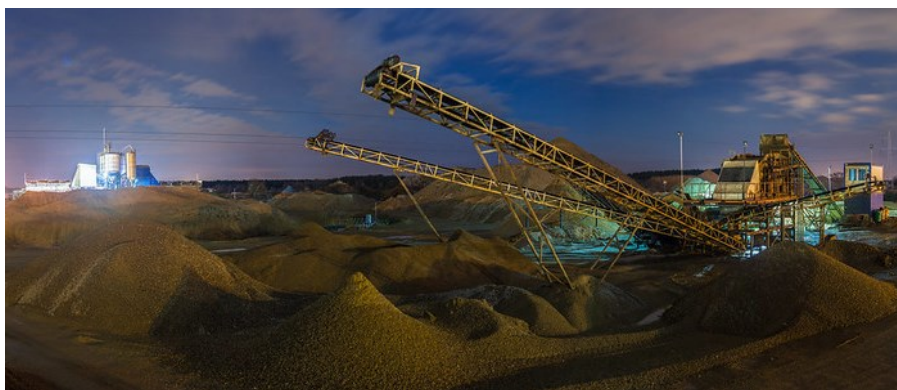
Největším problémem je, že právě spodní vody spolu s vodními toky jsou naším jediným zdrojem pitné (popř. užitkové) vody. V poslední době vláda vynakládá velké prostředky na zadržování vody v krajině, na zásobování obcí, které se už ocitly na suchu (vodovody). Leckde se prohlubují studně a vrty, ale ani to není trvalé řešení – i zásoby vody v podzemí ubývají. Jak to bude s vodou dál, nikdo neví. Možná jsme svědky jen několikaleté epizody sucha. Ale co když tato epizoda bude trvat dvacet, padesát let? V každém případě už dnes víme, že především podzemní vody se stávají stále cennějším přírodním zdrojem. **Jiří Wagner**

2014 - 2,4 l/s
2015 - 1,6 l/s
2016 - 1,5 l/s
2017 - 1,1 l/s
2018 - 0,7 l/s
2019 - 0,8 l/s
2020 (leden) - 0,3 l/s!

Večer s dokumentem – 73. díl – Antropocén - Věk člověka

Dokumentů o vlivu lidské společnosti na přírodu vzniklo za poslední léta nepočítaně. Francouzský snímek Antropocén - Věk člověka z roku 2016 je specifický tím, že naše počínání a vyhlídky srovnává s doloženými příběhy historických civilizací a národů. A to jak s těmi, které si s krizí dokázaly poradit, tak s těmi, jež skončily o poznání hůře - zánikem.

Stejně jako podobné práce, i tento film spatřuje ostrý zlom ve vývoji lidské společnosti v období průmyslové revoluce, kdy jsme začali překonávat své vlastní limity fungováním na dluh prostřednictvím fosilních paliv. To umožnilo naprosté vybočení z přirozených klimatických i prostorových mantinelů naší existence, což je dokázáno příklady pouštních měst (např. Phoenixu v Arizoně). Na rozdíl třeba od Vikingů v Grónsku, kteří se po ochlazení nedokázali s novými podmínkami vyrovnat, máme možnost v případě klimatické změny pokračovat v nastaveném směru jenom pod podmínkou dalších masivních energetických vstupů.

Pokud je antropocén vykládán jako nové geologické období, kdy došlo k naprosté proměně zemského povrchu a životního prostředí působením člověka, můžeme kromě využívání fosilních paliv najít další společné faktory jeho nástupu. Vedle honby za vyšším životním standardem a pohodlností je to třeba také ekonomický katalyzátor v podobě spotřebitelského úvěru. Ten umožnil bouřlivý rozmach individuální automobilové dopravy a bydlení.

Foto CC BY-NC 2.0

Velmi zajímavou paralelou je zánik mayské civilizace. V něm se promítla nejen překotná změna klimatických podmínek a vyčerpání přírodních zdrojů, ale také neschopnost domluvy z důvodu příliš komplikovaného sociálního rozvrstvení společnosti. Příklad Mayů upomíná na zatím spíše symbolické klimatické konference.

Dokument však nabídne i jeden z pozitivních příkladů. Masivní odlesňování v Japonsku v průběhu 17. století bylo zvráceno pouze za pomoci poměrně přísné regulace a nápravných opatření. Příběh tak opět nakousává otázku, zda jsme schopni konstruktivní dohody, nebo budeme vše řešit až tvář v tvář akutnímu nebezpečí.

Dokument Antropocén - Věk člověka je k dispozici [zde](#). -jj-

Pozvánky - březen 2020

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 10. 3., nebo čtvrtek 12. 3. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská

Další sezóna kurzů probíhá 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni.

Zelené otazníky - "Jak pomoci chránit volně žijící zvěř?"

středa 18. 3., 18 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Jak je možné předejít zásahům do reprodukčního období srnčí i jiné zvěře při jarních senosečích? Jak se zachovat, když nalezneme zraněného živočicha nebo osiřelé mládě? Jak můžeme pomoci, ale zároveň i ublížit vodnímu ptactvu příkrmováním? Jak minimalizovat riziko srážky se zvěří a jak se zachovat, když k tomu dojde? Na tyto a další otázky se pokusí odpovědět Mgr. Veronika Králová, Ph.D. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve dospělé i děti:

Hraní na kantely

NE 8. 3.: hraní na kantely, případně i další nástroje. Koná se od 18:00 na pobočce Za Parkem ve spolupráci se spolkem Spolna. K hraní, zpěvu nebo jen k poslechu zveme širokou veřejnost.

Kréta – od legend k současnosti

ST 11. 3.: Josef Šindelář: O historii, ale také o přírodě Kréty. Doplněno originálními autorovými krátkými filmy. Od 17:00 ve společenském sále ŠK (III. hradní nádvoří).

Přírodovědný výlet do okolí Radomyšle

SO 14. 3.: Sraz v 7:00 před nádražím ČD. V 7:12 odjezd do stanice **Radomyšl** - zastávka. Po zpevněných cestách půjdeme nejdříve do lesa na návrší směrem k Podolí (první certifikovaný FSC les v Jihočeském kraji) a cestou pohovoříme o šetrném hospodaření v něm, dále zpět do městyse (odtud možnost návratu vlakem), lipovou alejí ke kostelu sv. Jana, lesem k židovskému hřbitovu, pak do Domanic a kolem Řepických rybníků k Štafetové aleji II. Návrat přes vrch s chráněným územím. Délka celé trasy cca 15 km. Více na www.csop-strakonice.net.

Zastavení v čase

ST 18. 3.: Krátké setkání, ztišení, verše Jan Vodňanský, poetická próza Jiří Žáček. Od 16:30 na pobočce Za Parkem.

Netradiční jehelníček

ČT 19. 3.: **Jana Lebedová: Tvořivý podvečer.** Mezi 17:00 a 19:00 (lze přijít kdykoliv v tuto dobu) v půjčovně pobočky. Pomůcky a materiál na ukázkou a vyzkoušení budou připraveny, ale hodilo by se přinést i vlastní (odstřížky, jehla, nit, barevný papír, popř. drobné ozdoby).

Výchovný řez alejových stromků

ÚT 24. 3. Sraz v 16:50 na zastávce MHD **Střela** (autobus jede ze Strakonice v 16:35 z nádraží nebo např. v 16:43 z Míru). Zde nás bude čekat **František Langmajer**, předvede **ošetření stromků ve Štafetové aleji I.** a zodpoví dotazy. Pod jeho vedením si můžete vše i sami vyzkoušet. Návrat pěšky (např. přes Starý Dražejov, kde lze popř. využít v 17:40 MHD) nebo v 18:35 autobusem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK. V pátek **6. 3. si ukážeme zdobení perníčků, 13. 3. si připravíme Morenu na duben, 27. 3. půjdeme k Volyňce.** Budeme vždy co nejvíce venku. Vyrábět můžeme třeba jen po část schůzky nebo na lavičkách, bude-li teplo. Budeme si ukazovat první známky jara, a to hlavně s rodiči a prarodiči, kteří pak v rodině předávají své znalosti dětem postupně, podle věku a možností.

Info pobočka Za Parkem (Husova č. 380) nebo vedoucí Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

Výstavky

Výstavka kvetoucích rostlin na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností kon-

zultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejmilejší knihy**
aj. Více na pobočce Za Parkem (380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz). -ah-

Šmidingerova knihovna zve:

Akce 1 + 1 zdarma

2. 3. - 30. 3. - Přiveď k nám svého kamaráda a oba budete mít roční členství v knihovně zdarma.

Spojování rozdělené minulosti

26. 2. – 30. 3. – **Československo v letech 1937 – 1948.** Pomocí videonahrávek se budete moci seznámit s těžkými, někdy i tragickými osudy Čechů, Němců, Rakušanů a Slováků, kteří v důsledku války museli opustit své domovy. Výstava zapůjčena spolkem Antikomplex. Vstupní hala ŠK, otevřeno ve výpůjční době ŠK.

Jana Kubová - obrazy

8. 1. – 29. 6. – Výstava přístupná v době konání společenských akcí. ŠK, společenský sál

Kurzy počítačové gramotnosti

3. 3. – **PC I – Základy psaní** – klávesnice, MS Word.

17. 3. – **PC II – Soubory a složky** – průzkumník souborů, ukládání, kopírování, tisk dokumentů.

ŠK, studovna, 9:00 – 10:30

Bookstart – S knížkou do života

5. 3. – Pravidelná setkávání s rodiči a dětmi v rámci nového projektu na podporu pozitivního vztahu ke knihám, čtení a čtenářství u nejmenších dětí, a to ve spolupráci s rodiči. Oddělení pro děti ŠK, od 9:30

Napínavá doba

Politické karikatury (a satira) Čechů, Slováků a českých Němců (1933 – 1953). 9. 3. – **Petr Karlíček** – Válka. Hospodářská krize. Volební boj a všechna jeho špína. Antisemitismus. Rasismus. Pro lidstvo žádné terno, pro karikaturistu pravé požehnáání. Kreslené vtipy jako nástroj politických stran, ideologie i čiré propagandy. Více informací viz www.muzeum-st.cz. Vstupné 20/10 Kč (členové muzejního spolku zdarma). Ve spolupráci s Muzeem středního Pootaví. ŠK, společenský sál, 17:00

Fotokurz – Cesta k lepším fotografiím

10. 3. – První lekce z celkem šesti na sebe navazujících lekcí. Cílem fotokurzu je zájemce naučit lépe komponovat snímky, ovládat fotoaparát, správně používat blesk a poučit je, jak se vyhnout nejčastějším chybám při focení. Elektronická přihláška na <http://www.knih-st.cz/fotokurz>. ŠK, 3. hradní nádvoří, 16:00

Co si ženy pamatují a muži zapomínají

12. 3. - **Poeticko-úsměvné povídání trenérky paměti a kreativity Jany Vejsadové a básníka, textaře a rozhlasového publicisty Františka Novotného na téma rozdílů mezi ženským a mužským mozkem.** V rámci volného cyklu besed "Odhalte tajemství lidské paměti" Šmidingerova knihovna pořádá ve spolupráci s Infocentrem pro seniory. Vstupné dobrovolné. ŠK, společenský sál, 17:00

Miroslava Moučková: Bertík

17. 3. – Čtení a poslech mluveného slova. Akce nejen pro nevidomé a slabozraké. Čítárna ŠK, 9:00

Matka a dcera: Božena Němcová a Theodora Němcová

25. 3. – **Přednáška spisovatelky a publicistky Martiny Bittnerové:** Božena Němcová pohledem své dcery, která byla její pravou rukou, důvěrníci, ošetřovatelkou a také hrdou ochránkyní matčina odkazu. Program navazuje na knihu Utajené životy slavných Češek a rozplétá osudy dvou naprosto povahově odlišných žen. Vstupné 60 Kč, čtenáři ŠK 30 Kč. Předprodej 14 dnů před akcí v čítárně ŠK. ŠK, společenský sál, 17:00

Tvořivá dílnička pro děti

26. 3. – Ptáček z papíru. Tvoření pro děti v knihovně, materiál bude k dispozici na místě. Oddělení pro děti ŠK, 8:00 – 11:00

Hrdelní případy mimořádného lidového soudu České Budějovice 1945 - 1948

26. 3. – Jan Ciglbauer – Mimořádný lidový soud České Budějovice patřil jednoznačně mezi nejpřísnější tribunály poválečné retribuice v ČSR trestající kolaboranty, udavače a válečné zločince. V letech 1945 - 1948 poslal na smrt 68 osob. Kdo byli tito lidé a čím se provinili? Vstupné 20/10 Kč (členové muzejního spolku zdarma). Více informací viz www.muzeum-st.cz. Ve spolupráci s Muzeem středního Pootaví. ŠK, společenský sál, 17:00

Drobné smetí

Čína chce zakázat jednorázové plasty

Největší producent a spotřebitel plastů na světě chystá poměrně radikální změnu svého odpadového hospodářství. V několika etapách chce ukončit výrobu a používání nejčastějších druhů jednorázových plastových odpadů. Více se dočtete [zde](#).

Příručka o ochraně klimatu

Ekologický institut Veronica připravil obsáhlý studijní materiál k problematice klimatické změny. Publikaci využitelnou nejen pedagogy můžete stáhnout prostřednictvím [tohoto odkazu](#).

Francie zakáže zabíjení kohoutků ve vaječném průmyslu

Utrácení vylíhnutých kohoutků jakožto vedlejšího produktu získávání vajec chce Francie zakázat od roku 2021. Podle změn v ochraně zvířat nebude také možno např. kastrovat selata bez anestezie. Více se dozvíte [zde](#).

Vídeň motivuje obyvatele k využívání MHD

Vedení rakouské metropole připravilo projekt odměňující všechny, kteří využijí šetrnější způsoby dopravy (kromě MHD i kolo nebo chůze). Takto cestující obyvatelé získají lístky na kulturní představení. Více se dočtete [zde](#).

Dolní tok Berounky zůstane ušetřen před splavněním

Senát jednomyslně schválil novelu o vnitrozemské plavbě, která z důvodů negativních dopadů na životní prostředí neumožní splavnění zhruba 40 km dolní Berounky. Více informací naleznete [zde](#).

V Anglii od roku 2035 pouze elektromobilem

Velká Británie chystá velmi odvážný krok v boji proti klimatické změně. Zákaz všech benzinových, naftových i hybridních aut původně plánovaný od roku 2040 chce uvést v platnost již o pět let dříve. Více se dočtete [zde](#).

Růst energetických emisí se zastavil

Pozitivní zprávu ze stejné oblasti přinesly světové statistiky. Podle nich produkce veškerých emisí souvisejících s výrobou energie poprvé meziročně nevzrostla, ale udržela se na stejné úrovni. Více informací je k dispozici [zde](#).

Děti Země úspěšné v soudním sporu o kapacitu drůbežárny

Soudní spor o kapacitu drůbežárny ve Velkém Mahnově na Domažlicku, táhnoucí se od roku 2003, nakonec vyústil ve prospěch původní smlouvou podpořených požadavků na nižší stavy nosnic. Počet zvířat na farmě musí být snížen ze současných 420 tisíc na polovinu. Více se dočtete [zde](#).

Vláda schválila zdražení soudních poplatků

Většina soudních poplatků má podle nového návrhu vzrůst na dvojnásobek. Koluje důvodné podezření, že změna je účelově namířena proti nejrůznějším občanským iniciativám, kterým zkomplikuje přístup k soudním procesům. Více se dozvíte [zde](#).

Ptákem roku 2020 se stala jiříčka obecná

Každoroční titul udělovaný Českou společností ornitologickou pro letošek získává jeden ze synantropních druhů ptáků - jiříčka obecná. Více informací najdete [zde](#).

Počet vlků pohybujících se na našem území byl vyšší než loni

Terénní monitoring prováděný v loňském roce zaznamenal na území ČR celkem 18 vlčích smeček. Téměř ve všech případech šlo o pohraniční horské oblasti. Část teritorií do naší republiky zasahovala jen zčásti. Více se dočtete [zde](#). -jj-

Literární okno

Walden aneb život v lesích

Americký spisovatel a filozof Henry David Thoreau se do dnešních dnů stal symbolem návratu člověka k přírodě, kritiky novodobé společnosti a patrně položil i základy moderního environmentalismu. V [červencovém čísle](#) jsme připomínali český překlad jeho textů Toulky přírodou. Série esejů pomyslně vrcholí románem Walden, ve kterém popisuje svůj dvouletý pobyt u stejnojmenného jezera ve státě Massachusetts.

Zprvu se může zdát, že jde o detailní rozbor jeho robinzonády z technologického nebo organizačního pohledu. Tyto souvislosti jsou však probrány spíše na pozadí a Walden je zejména (jak je u autora zvykem) vyšperkovanou přehlídkou filozofických zastavení. Rozhodně na vás dýchne romantika místa a doby, ale v žádném případě se nejedná o odpočinkové čtení. Thoreau proniká takřka do všech oblastí lidského života v 18 tematických kapitolách a závažně se zamýšlí nad vztahem člověka ke společnosti, k přírodě i k sobě samému. Velmi dobře si je vědom odtržení člověka od koloběhu ročních dob a přírodních zákonitostí. *"Nakonec už ani nevíme, jak se žije pod širým nebem, a náš život je odkázán na dům víc, než si myslíme. Od krby na pole vede dlouhá cesta. Možná bychom měli prožívat víc dní i nocí bez té přehradky mezi námi a nebeskými tělesy, básník by neměl tolik mluvit pod střechou a světec tam tak dlouho pobývat."*

Z textu je na mnoha místech cítit touha po naplněném, ale i zodpovědném životě - kombinací vnitřního prožitku, poznání i manuální práce. *"Naučit se hodnotně prožívat svůj den, to je to nejvyšší umění. Je úlohou jednoho každého, aby si život formoval sám do nejmenších podrobností, život, na nějž budeme hrdí ve svých nejvznešenějších a nejpřísnějších chvílích."*

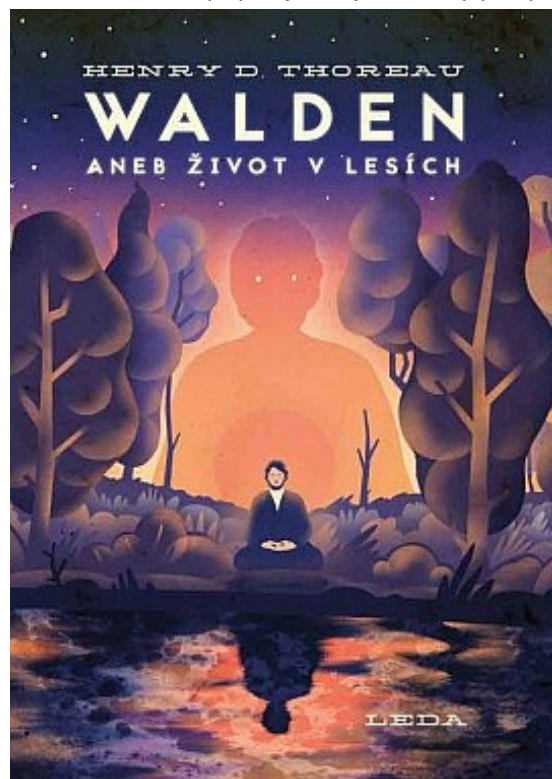
I když se zdá, že Thoreau se na dva roky záměrně izoluje od společnosti, skutečnost je jiná. Zůstává v poměrně úzkém spojení s městem, okolními usedlostmi i lidmi, kteří za ním z různých důvodů přicházejí. Přesto samotu vnímá velmi pozitivně a přínosně. *"Pokládám za blahodárné žít většinou o samotě. Být ve společnosti sebelepší lidí brzo unaví a příliš rozptyluje. Miluji samotu. Nikdy jsem nenašel přítele, který by mi byl tak blízký jako samota."*

Podobně naléhavý je i jeho výklad symbolické "cesty z města": *"Když jsem ve městě zůstal dlouho, bylo potom velmi příjemné spustit se do noci, zvláště byla-li temná a bouřlivá, a vyplout z některého jasného pokoje, ať to byl salon nebo čítárna, s pytlíkem rezné nebo kukuřičné mouky na zádech, do svého útulného přístavu v lesích."*

Samozřejmě z velké části je Walden oslavou přírodních krás a scenérií. Ať už se jedná o popis krajiny, fauny, flóry nebo ročních období. *"Je tu vidět málo stop po lidské činnosti. Voda omývá břeh stejně jako před tisíci lety. Jezero je nejkrásnější a nejvýraznější rys krajiny. Je to oko země, a ten, kdo se do něho dívá, měří hloubku své vlastní povahy. Pobřežní stromy jsou jako dlouhé řasy a zalesněné pahorky a lesy jsou jeho převislé obočí."*

Nejen v závěrečné kapitole jsou napadána společenská dogmata a mýty, na svou dobu jistě odvážným a pokrokovým způsobem: *"Povrch země je měkký a snadno se v něm otisknou lidské stopy. Podobně se to má se stezkami, po nichž kráčí mysl. Jak uježděné a prašné jsou silnice světa, jak hluboké jsou koleje tradice a konvence!"*

Neuvěřitelně nadčasové jsou odkazy na skutečné, smysluplné a zodpovědné žití. I více než 150 let po jejich sepsání. *"Když druzí prchají na vozy a pod kůlny, zůstávej pod mrakem. Živobyťi ať ti není zaměstnáním, ale hrou. Těš se ze země, ale nepřivlastňuj si ji. Lidé zůstávají na jednom místě z*

nedostatku podnikavosti; kupují, prodávají a uboze tráví život."

Walden je klasickým čtením pro všechny, kteří pochopili limity moderní společnosti a cítí, že je třeba vydat se jiným směrem. Směrem pochopení základních principů, ze kterých jsme byli násilně odtrženi. "Šel jsem do lesů, poněvadž jsem chtěl žít s rozmyslem, střetnout se s pravou podstatou života a zjistit, zda bych se dokázal naučit tomu, čemu mě naučit může, abych si v hodině smrti nemusel říct, že jsem vlastně nežil." -jj-

Kdepak jsou lesy mých mladých let?

Je to pár dní, co jsem jel vlakem ze Strakonice do Brna. Nemám ve zvyku v dopravním prostředku spát. Rád pozoruji za oknem ubíhající krajinu, připomínám si místa, kudy jsem kdysi projížděl či dokonce nějaký čas pobyl. Touhle trati jsem nejel řadu let, a tak jsem byl zvědavý, co se kde změnilo. A musím konstatovat, že hodně. Nejvíce smutno mi bylo z našich lesů. Výrazně prořídly působením kůrovce. Zrezivěly. Vrcholky stromů na mnoha místech ztratily svoji typickou sytou zeleň. Prostor uvnitř lesa je v řadě míst pro vzrostlou vegetaci, spadané větve a popadané kmeny těžko přístupný. Kdepak jsou lesy mých mladých let? Jak rád jsem se procházel v jejich stínu po mechových polštářích, po pěšinkách zdobených spadaným jehličím a pouhými úlomky větvíček. Jak často mě les pohostil svými plody. Bohužel, dnes si vyjít do lesa, to je často o zlomení nohy.

Krajina se změnila. Rozrostla se výstavba na úkor polí i luk. Nejen bytová výstavba, ale i velkokapacitní sklady, průmyslové zóny. Viděl jsem nádherné rodinné domky uprostřed vzorně udržované zahrady s pergolou a bazénem. Ale těsně za jejich plotem nepořádek. Přesně podle pravidla, co se mi nehodí, odhodím. Hlavně, že je to pryč. Můj dům, můj hrad. Co je za plotem, mě nezajímá.

Nežijeme si špatně. Oproti řadě jiných zemí dokonce mnohem lépe. Ale nevážíme si toho. Plýtváme kde čím a počínáme si nezodpovědně. A co je nejhorší, chceme bezohledně a nenasytně pořádk víc. Zapomínáme, že o úrovni člověka nesevčí jeho majetek, ale jeho chování a jednání.

Foto CCO

Sami proti sobě

Napadeni zhoubným virem
chorobné nenasytnosti
bezohledně devastujeme planetu
Likvidujeme lesy
vzdáváme se zeleně
majetnický měníme louky a pole
na stavební parcely
velkoobchodní sklady
dopravní tepny
Znečišťujeme ovzduší
zemi, řeky i moře
Chováme se k přírodě
jako nezvedení nájemníci
a díváme se
když nám občas ukáže
zač je toho loket

Doba se mění

Na co je pokora?
S tou hosta neuctíš
Dočkáš se akorát
od něho neúcty
Vděčnost je na draka
ani ta není in
Zkrátka, už neláká
dnes prachy hrají prim
Slušnost se vytrácí
Co s ní? Je bezcenná
Vzbuzuje legraci
a málo znamená

Petr Šulista

Šumava v podání známého neznámého autora

"... Kráčíme tou spoustou dolů a prolézáme, jako prolézá malinký brouček vysokou travinou... Rašelina tu, močál, porostlý sice brčálovou klečí i kapradím i pernatou travou, ale povrch celý jako by se stále třásl, mezi zelením blyští se voda nepohnutě, i po stezce to jde jako po rozhoupaném prkně, pod nohou vystřelují praménky jako hádاتا - jen na píd' dál a rašelina se nám zavře nad hlavou! Klobouk dolů - vstoupili jsme do pralesa!

Mám popisovat prales? - Najednou se mi zdálo, že jsem o celá tisíciletí posunut zpět, ale jaře mlád, bujně vesel, nezávislý od času a od lidstva - volný - volný! Ovanul mne duch, který unikl času. Bylo ticho, totéž ticho, které tu panovalo při stvoření světa..."

Troufli byste si odhadnout, kdo tato slova v září 1871 napsal? Nebudu vás napínat: byl to autor vám dobře známý přinejmenším ze školy: Jan Neruda. Myslím ale, že málokdo od něj četl něco jiného než verše (z nichž nejoblíbenější jsou, po právu, asi "Balady a romance"), brilantní fejeton "Kam s ním?" a "Povídky malostranské".

To ostatně platilo donedávna i na mě. Považte, jsem povoláním knihovnice, ale neměla jsem dokonce přečtené ani celé povídky, znala jsem jich jen část! "Hastrmana" z čítanky (a nijak moc se mi v dětství nelíbil, tak mě to odradilo) a namátkou nějaké další úryvky, jen tak pro seznámení s knihou. Pak jsem se rozhodla to napravit a byla jsem mile překvapena. Nejvíc se mi líbilo humorné líčení příprav na revoluci, jak je prožívali malí školáčky. A samozřejmě mě zaujaly i ostatní kapitoly, například vyprávění o malostranských slavících, o tom, jak moc jich bylo a jak vysloveně obtěžovali svým nočním zpěvem.

Četla jsem ještě také "Trhany", a to hlavně proto, že je chtěl se svou třídou probírat sympatický filmový profesor Hrbolek, ale nebylo mu to dopřáno. Tak jsem byla na ně zvědavá a dověděla jsem se z nich, jak žili lidé na stavbě železnice, jak kočovali a bydleli v chatrčích. Ráda mám i "Hřbitovní kvítí" (viz Kompost [č. 6/2013](#)), ale všechno to nakonec asi předčí výbor "Kytka za kloboukem Jana Nerudy", kde jsem našla právě ta zde citovaná slova o Boubínském pralesi. To mě navnadilo, těším se na další kapitoly, a chcete-li se přidat a také se do této drobné publikace někdy zabrat, snadno ji seženete jak na pobočce ŠK Za Parkem, tak v hlavní knihovně na hradě.

-ah-

Foto -vh-

Březnová krajina Jirky Wagnera

Březen je měsícem třetím. Měsíc sněženek a čápů. Pravda, ty sněženky si v poslední době často pospíší už do února, ale na čápy je celkem spolehnout. Přilétají v půli března. Třeba na komín starého horažďovického pivovaru, kde jsou pak až do podzimu ozdobou města. Co pamatuji, hnízdí zde pravidelně. Sotva dávní stavitelé pivovarského komína tušili, že budují čapí hnízdiště. A přece. Někdy přichází s březnem ještě poslední silný záchvěv zimy, ale skoro vždy se dočkáme také pohlázení jarního sluníčka. *Březen se umí pousmát, ale také pořádně zamračit.* Jak jinak: vždyť větší část měsíce března - podle astronomů - patří ještě do zimy.

Foto Jiří Wagner

V NOCI PADAL SNÍH.

*Květy lýkovec však
trvají na jaru.*

VĚTŘE POSEDLÝ,
*proč honíš mraky?
Co ti provedly?*

MRÁČKY NAD DOMY.

*To datel
nebo jaro
klepe na stromy?*

JARO PŘILÉTLO.

*A zas kvete něco,
co včera nekvetlo.*

VE STARÉM LISTÍ
*malé výhonky kopřiv
jaro už jistí.*

„... Co je bez chvění...“

Přelom února a března býval pro naše předky postním obdobím a v neúrodných letech i dobou opravdového hladu, chladu a neladu. Už to samo slovo únor zní stroze, nebo aspoň mi to tak připadá. Ve fondu hlavní knihovny na hradě jsme kdysi mívali knížku „Půst“ od Anselma Grüna, ale teď už je vyřazená – asi se málo půjčovala. Není ani tak o tom, jak je strýdmost léčivá, ale hlavně o postavení člověka ve vesmíru. O tom, že tu nejsme pány a dokonce ani harmonicky zapadající součástí a že naše pýcha není na místě. Ve chvílích nedostatku, hladu a zranitelnosti si to dokážeme aspoň trochu uvědomit a snáze může vyklíčit snaha se podle toho i chovat.

Anselm Grün napsal knížku na tohle téma v próze, ale znám i mnohé verše, které vyjadřují totéž. A asi nejradši z nich mám báseň Poslední z cyklu Strach od Vladimíra Holana:

*Poslední list se třese na platanu,
neboť on dobře ví, že co je bez chvění, není pevné.*

...
*Z každého stromu spadne i ten nejposlednější list,
neboť on není bez důvěry k zemi.*

*Z každého člověka spadne i ta poslední přetvářka,
neboť prkno v márnici je docela prosté.*

*List nemusí tě, Bože, prosit o nic,
dal jsi mu růst a on to nepokazil.*

Ale já...

Vladimír Holan: Poslední (úryvek)

-ah-

Foto -vh-

Listovka

Poděkování panu Kohákovi

Před třemi týdny zemřel významný český filozof Erazim Kohák (21. 5. 1933 - 8. 2. 2020), který se, mimo jiné, velmi důkladně zabýval otázkami z oblasti ekologie a environmentální etiky. Dovolte mi podělit se s vámi o vzpomínku na něj a několik čtenářských postřehů.

Uděláte-li si chvilku na zhlédnutí kratičkého úryvku z rozhovoru s profesorem Kohákem, natočeného 14. 1. 2020 ([zde](#)), spatříte usměvavého, bystrého pána a uslyšíte vzpomínku na jeho radostné setkání se starým domovem. Sotva si v tu chvíli někdo mohl představit, že ani ne o měsíc později jej čeká návrat jiný, definitivní. A zrovna u něj dost možná podobně radostný. Jak sám napsal, pohlížel na smrt jako na anděla Páně, který život posvěcuje konečností.

Vzpomínám si, jak jsem se poprvé setkala s jeho jménem někdy před pětadvaceti nebo snad třiceti lety – a první, co mě zaujalo, bylo právě to zvláštní jméno. Pomyslela jsem si, jestli se mu v dětství spolužáci smáli, a pokud ano, jak asi se k tomu stavěl. V rodině mu jistě s úctou vyprávěli o podnikavém stejnojmenném prapradědečkovi, který opustil Brdy a úspěšně se uchytil v Jilemnici, zatímco další jmenovec, strýc z Kostelce nad Orlicí, se svého synovce na čas ujal a vychovával jej za války místo rodičů, zatčených nacisty. A to bylo v době, kdy jakákoliv podpora nepřátel Říše byla spojena s velkým nebezpečím.

Foto Michal Mañas

Jak jsem se později dověděla z knížky „Poutník po hvězdách“ (J. Zajíc, R. Šantora, 2001), v roce 1945 nastal Kohákovým nakrátko pravý happy end: tatínka odsouzeného k smrti ukryli spoluvězni v Mauthausenu pod podlahou a ve zmatku posledních dní války ho nahlásili jako mrtvého, maminka se vrátila z Terezína, Erazimova mladší sestra od příbuzných ze Strašnic, všechno se urovnalo. Jenomže další potíže byly už v dohledu a nezbylo, než se připravovat na odchod z vlasti. Bylo čím dál tím více zřejmé, že staré československé rodině nebude v nových poměrech odpuštěno ani masarykovské smýšlení, ani spolupráce otce s Ferdinandem Peroutkou, ani jeho přední postavení v nekomunistické odbojové organizaci ÚVOD nebo (po válce) v akademické YMCE. Pro dospívajícího Erazima nastala tedy další velká dobrodružství a bylo s ním počítáno jako s aktivním spolupracovníkem rodičů - jak při dramatickém útěku do Německa, tak později při neméně problematické cestě do Ameriky i v době sžívání s novým prostředím. Schopnost postavit se každé nové situaci čelem byla pro něj pak příznačná i po celý zbytek života (viz např. [zde](#)).

Pro pana Koháka bylo samozřejmostí i to, že se snažil žít co možná střídě. Nepoukazuji jen na jeho sedmnáctiletý pobyt v lesích, v době, kdy se v USA podobně chovalo v touze po opravdovosti a hlubšímu poznání i mnoho jeho vrstevníků, ale mám na mysli také jeho méně nápadné kroky –

například to, že po návratu do Čech bydlel v panelákové dvougaronce, atd. Svět viděl jako gondolu přivěšenou na velikánský balón – přírodu. Balón, jehož si nedovedeme vážít: „... A my teďka trháme cáry balonu, který nás nese, abychom si vystlali gondolu, aby nám bylo pohodlněji. A tak je to potřeba brát jako celek...“ (viz [zde](#)). Doporučoval dobře si za všech okolností uvědomovat, co děláme, co to stojí (včetně toho, jak např. auta zatěžují prostředí, škodí zdraví ostatních atd.), jakou šetrnější alternativu by bylo možno najít, a tu potom doopravdy i zvolit. Aby se to samé povedlo na systémové úrovni, nelze spoléhat ani na politiky, ani na žádnou abstraktní ideu, ale na sebe a na všechny, koho dokážeme inspirovat.

Díky svému knihovnickému povolání jsem měla příležitost se s panem Kohákem setkat i osobně, a to na několikadenní akci Literární Šumava a pak ještě jednou na besedě pro studenty suchdolské VŠZ. Byl to člověk budící obdiv okolí už jen tím, jak byl zároveň nenápadný i nepřehlédnutelný, zdrženlivý i sdílný, přísný i laskavý, vážný i veselý. Nepatřím k lidem, kteří si představují každého filozofa jako nepraktického snílka, ale i kdybych tak smýšlela, pan Kohák by mě přiměl to přehodnotit. Platilo na něj úsloví "stojí pevně nohama na zemi" - a k tomu bylo ještě potřeba připočítat i zkušenosti ze zemědělské práce na farmě (tou se rodina živila v době amerických začátků), z vlastnoručního budování malého domku v divočině v New Hampshire a zahradničení na pozemku, z celoživotního vzdělávání doslova "za pochodu" (a velmi úspěšnému, od získání prestižního stipendia až k doktorátu z filozofie a religionistiky a dalších kvalifikací), z výchovy tří dcer a vedení skautského oddílu, z rozhlasových promluv pro Svobodu Evropu, z dlouholeté pedagogické činnosti jak v USA, tak po roce 1989 i u nás... Poslouchat pana profesora při besedách i mluvit s ním osobně bylo vždy mimořádně zajímavé, a to ani nemluvíme o zážitcích čtenářských. Za ně děkuji vůbec nejvíc, tak moc mě vždy potěšily.

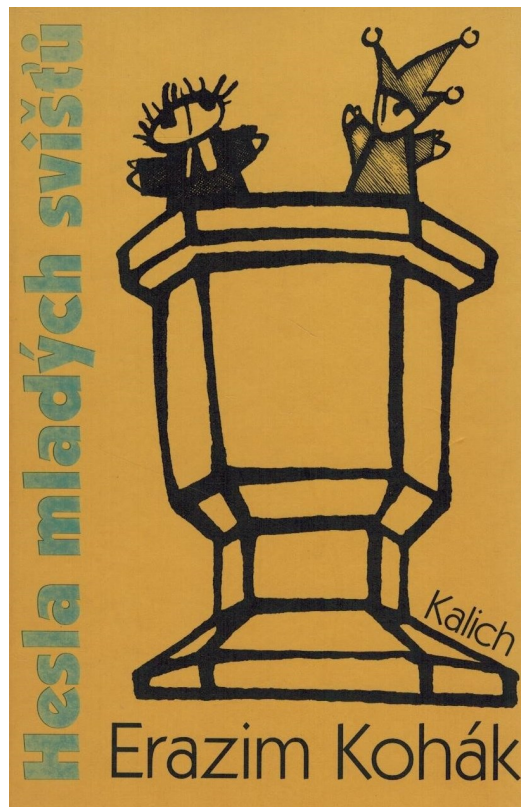
Vzhledem k zaměření našeho časopisu by se teď hodilo pojednat podrobně o autorově knize "Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky" (2000) a předstírat, že ji mám v živé paměti, ale nebylo by to ode mě poctivé. Nechám to na jindy, až si ji zopakují. Zato se ale velmi ráda podělím o ukázky z "Hesla mladých svišťů" (první vydání 1998, doplněné vydání - 2000), protože ta jsem četla mnohokrát. Jsou založena mnohem širěji, přičemž zodpovědný vztah k naší Zemi zde stojí v jedné rovině s dalšími zásadními životními postoji. Pan Kohák se totiž nepokládal za nadřazeného vůči ostatním pozemským tvorům, a tak, jak varoval před lhostejností nebo nenávistí vůči lidem, vztahoval totéž i na život sám:

„... Život, to je průsečík času s věčností. Žijte jej podle toho...“

„... Všechno živé se raduje ze života a hrozí se zničení. Ta radost, to je něco dobřého, co zasluhuje úctu. A je to něco, v čem jsme si rovni. Jen si představte, oč lepší by byl život, kdybychom se vzdali mýtů o nadřazenosti a jednali se všemi tvory jako rovný s rovnými! Kdybychom ke všem a ke všemu přistupovali s úctou. Neměli bychom koncentráky, zpusťšenou zemi ani Vltavu otrávenou toxickým odpadem. Psi nic takového nemají... Rozhlédněte se někdy po naší zpusťšžené zemi, a pak se podívejte svému psovi hluboko do očí...“

„... Či máme doznat, že vše, co jsme a máme, je nám jen propůjčeno? Vděčně žít a s díky vracet?...“

„... Statečný je ten, kdo našel odvahu a odpovědnost žít s očima otevřenýma..“ -ah-

Zdraví a strava

Jídlo jako dárek

Tofu pepřenky

Ingredience: marinované tofu (2 cihly), velká cibule, voda (150 ml), ocet (100 ml), rostlinný olej (50 ml), sůl (lžička), cukr (2 lžice), drcený pepř (lžička), čerstvé nebo sušené chilli papričky (dle chuti)

Postup přípravy: Tofu nakrájíme na kostky, rozvrstíme na pečicí papír a při 200 °C pečeme zhruba 20 minut do zlatova. Upečené tofu smícháme s cibulí pokrájenou na půlkolečka. Směsí plníme vysterilizované zavařovací sklenice, dle chuti přidáme chilli papričky. Z vody, octa, oleje, cukru, soli a pepře vytvoříme nálev, který zahřejeme zhruba na 80 °C. Nálevem zalijeme naplněné sklenice až po okraj a dobře zašroubujeme. Do vychladnutí necháme otočené dnem vzhůru. Uchovávané v chladu a po několika dnech můžeme konzumovat.

Pečený čaj

Ingredience: libovolná směs ovoce včetně citrusů (např. jablka, hrušky, pomeranče, citrón – celkem cca 1 kg), cukr (cca 200 g), skořice (lžička), badyán mletý (1/2 lžičky), hřebíček (10 ks)

Postup přípravy: Ovoce nakrájíme na drobné kostky. Smícháme s cukrem a kořením (hřebíček nadrtíme). Rozvrstvíme na pečicí papír a pečeme při 210 °C 40-50 minut, občas promícháme. Horkou směs plníme do předem vysterilizovaných skleniček a otočíme dnem vzhůru.

Špaldový dort s ovocem a kokosovou polevou

Ingredience korpus: hladká špaldová celozrnná mouka (100 g), hladká pšeničná celozrnná mouka (100 g), prášek do pečiva (5 g), cukr (100 g – z toho 10 g vanilkový), drcené lněné semínko (2 lžíce), citrónová kůra (lžička), kurkuma (1/2 lžičky), sůl (špetka), hmota z výroby mandlového mléka (1/4 ze 100 g mandlí – cca 60 g vlhké hmoty), rostlinný olej (5 lžic), mandlové mléko (150 ml), libovolný džem

Foto -jj-

Ingredience poleva: tučné kokosové mléko (plechovka – 400 ml), cukr (50 g – z toho 10 g vanilkový), agar (4 g), libovolné ovoce – kiwi/banán/jahody (cca 150 g)

Postup přípravy: Na korpus nejprve promícháme všechny suché ingredience. Poté přidáme mandlovou hmotu, mandlové mléko a olej. Dobře rozmíchaným těstem naplníme dortovou formu a pečeme při 160 °C 25-30 minut. Po vychladnutí natřeme korpus džemem a poklademe jednou vrstvou ovoce. Na polevu smícháme tučné kokosové mléko, cukr a agar. Za stálého míchání necháme přejít varem, krátce zchladnout a vlijeme na korpus s džemem a ovocem. Do polevy navrstvíme zbývající ovoce a necháme v chladu ztuhnout. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,

Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Dana Kindlmanová, Jiří Wagner, Tomáš Hauser, Andrea Sedláčková, Jan Suchý, Štěpánka Seidlová, Eva Legátová, Petr Šulista

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2020

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE